

Et klima af iscenesat frygt

Af Hans von Storch og Nico Stehr

Den tid er ovre, hvor klimaforskere gemte sig i deres elfenbenstårne, begravet til op over begge ører i supercomputere. Deres sagsområde egner sig efterhånden som thriller, hvor de selv har overtaget hovedrollerne. Så varmt er temaet og så opsigtsvækkende prognoserne, at det ikke mere blot er en sag for medierne - de professionelle dommedagsprædikanter er gået til biddet. Sidste år iscenesatte Roland Emmerich i sin film *The Day After Tomorrow* et menneskeskabt klima-kollaps, og hos boghandleren finder vi filmens skønlitterære modstykke, romanen *State of Fear* af bestsellerforfatteren Michael Crichton.

Crichton's thriller handler om den voldsomme konflikt mellem nøgterne klima-realister og radikale klima-idealister. For idealisterne tjener den organiserede frygt for bratte klimaændringer som våben. De tolker en hvilken som helst lidt usædvanlig vejr-hændelse som et bevis for menneskeskabt global opvarmning. "Du skal udforme dine udsagn på en sådan måde, at de altid bekræftes, uanset det vejr, der indtræffer", anbefaler PR-konsulenten for miljø-bevægelsen.

Realisterne, som indvender, at beviserne for, at menneskelig aktivitet har forstærket de meteorologiske ekstremer, er tynde, har tabt slaget på forhånd. Deres spagfærdige videnskabelige argumenter kan ikke hamle op med klima-idealisters farverige rædselsvisioner.

I visse henseender ligner film og roman hinanden. Hvor Emmerich stiller en truende klimakatastrofe i udsigt, forudsiger bogen et økonomisk kollaps. I begge tilfælde er menneskefrembragte drivhus-gasser synderen – i filmen på grund af emissionerne i sig selv; i bogen, fordi frygten tager overhånd. Så besatte er idealisterne af deres mission, at de, for at råbe befolkningen op, i sidste ende selv fremkalder de forudsagte katastrofer.

På trods af en god del forenkling – sagligt set falsk, men så meget mere dramatisk - har Crichton givet en helt korrekt fremstilling af dynamikken i kommunikationsvejene mellem videnskab, miljøorganisationer, staten og befolkningen. For naturvidenskaberne har rent faktisk et alvorligt problem, som vedrører offentlighedens opfattelse og forståelse af klimaændringen. Forskningen er havnet i en krise, fordi dens repræsentanter søger at komme til orde i den intense diskussion ved at oversælge deres sag.

Menneskeskabt klimaændring er en alvorlig sag. Men er det ligefrem "det vigtigste problem på planeten", som det hævdes af en amerikansk senator? Er verdensfreden eller bekæmpelsen af fattigdom ikke ligeså store udfordringer? Og hvad med befolkningstilvæksten, de demografiske ændringer eller ganske almindelige naturkatastrofer?

I USA er kun ganske få fortsat optaget af drivhuseffekten. Endnu i slutningen af 80'erne var det anderledes. Dengang oplevede man den store tørke i 1988 og Mississippi's oversvømmelser i 1993, og egentlig skulle de klimatiske krumspring - hvis de ellers havde noget på sig – i tiden efter være tiltaget i intensitet. Sådan gik det bare ikke i USA, og derfor ebbede interessen ud. Ifølge en meningsmåling, foretaget af CBS i maj 2003, optrådte miljøproblemer ikke længere blandt de seks vigtigste temaer, og selv når man fokuserede på miljøproblemer alene kom klimaet kun ind på en syvende plads. I Tyskland har man indtil videre haft et andet syn på den sag. Men hvor længe endnu?

For at fastholde temaet "klima katastrofe" (for resten et begreb, der ikke finder anvendelse uden for det tyske sprogområde) centralt i offentlighedens søgelys, føler man sig nødsaget til, præcis som

protagonisterne i Crichton's thriller, hele tiden at måtte give emnet en lidt mere "spændende" udformning. I begyndelsen af 90'erne - hvor voldsomme orkaner havde hærget Tyskland - kunne man i de tyske medier læse og høre, at storme måtte forventes at blive hyppigere og kraftigere fremover. Siden da er storme blevet sjældnere i Nordeuropa, hvilket ikke har givet anledning til omtale. Også det forhold, at barometriske fluktuationer i Stockholm på ingen måde har afsløret nogen systematisk ændring i stormes hyppighed og styrke siden Napoleons dage, forbigås i tavshed. I stedet for tales der nu om hedeølger og oversvømmelser. Helt på linie med Crichton's anstiftere af angst hedder det sig nu, at alle slags ekstreme begivenheder er i tiltagen. Så passer såvel tørke i Brandenburg og syndflod ved Oder ind i billedet uden at være i indbyrdes modstrid.

Læg oven i dette, udover de normale oversvømmelser og storme, andre dramatiske trussels scenarier - ændringer i Golfstrømmen og en dermed forbundet afkøling af store dele af Europa, eller hurtig afsmeltning af grønlandsisen. Og tanken om, at den asiatiske tsunami på en eller anden måde kan opfattes som en skæbnesvanger effekt af menneskelig aktivitet, har allerede været oppe at vende.

Alt dette vil ikke være i stand til at fastholde folks interesse ret længe. Man vænner man sig til advarslerne og går tilbage til de nære problemer: arbejdsløsheden, spørgsmålet om Tyrkiets indtræden i EU eller om Borussia Dortmunds chancer for at afværge en sportslig og finansiel katastrofe. Så vil vi se, hvordan dommedagsprofeterne fremstiller de klimatiske trusler i et endnu grellere lys. De fremtidige skræk-visioner kan allerede anes: opbruddet af shelf isen i Vestantarktis, der vil få vandstanden til at stige endnu hurtigere; og, efter få årtiers ukontrolleret kuldiioxid udledning, en brat temperaturstigning, der efterlader os med en livsfjendtlig atmosfære som på Venus. Kan sådanne perspektiver, der allerede lurer i folks bevidsthed, ikke let og ubesværet konkurrere med Emmerich's Hollywood-billeder?

Prisen for at indgyde frygt er høj. Ofret er det ellers så lovpriste princip om pålidelighed. En knap ressource – offentlighedens opmærksomhed omkring og tillid til videnskabens troværdighed – opbruges uden at blive fornyet ved brug af positive eksempler.

Men hvad tænker klimaforskerne selv, - hvordan håndterer de medierne og befolkningen?

Offentlige tilkendegivelser fra anerkendte tyske klimaforskere giver indtryk af, at de naturvidenskabelige baggrunde for klimaproblemet i alt væsentligt er afklaret. Følgelig har videnskaben givet os de nødvendige forudsætninger for at handle målrettet. Hvilket i denne sammenhæng vil sige i videst muligt omfang at reducere udledningen af drivhusgasser.

Dette svarer aldeles ikke til situationen i den videnskabelige verden. En stor del af klimatologerne er fortsat på ingen måde overbevist om, at de grundlæggende spørgsmål er undersøgt til bunds. Således gav en rundspørge blandt klimaforskere verden over sidste år som resultat, at en fjerdedel af de udspurgte fortsat nærer tvivl om en menneskeskabt årsag til de seneste klimaændringer. Flertallet af forskere mener grundlæggende, at en global klimaændring forårsaget af menneskelig aktivitet finder sted, og at den vil accelerere i fremtiden og dermed vil blive mere iøjnefaldende. Ændringen vil blive ledsaget af højere temperaturer og et højere vandspejl. Længere ud i fremtiden, dvs. om ca. hundrede år, forudses en betydelig vækst i de atmosfæriske drivhusgasser, samtidig med stærkere nedbør-hændelser på vore bredder. I visse områder kan forventes stærkere storme, i andre svagere. Men gang på gang er der forskere, for hvem dette scenario (på linie med alarmisternes grundsætning i Crichton's bog) ikke klinger tilstrækkelig dramatisk. Derfor forbinder de i stigende omfang aktuelle ekstreme vejrbegebenheder med en menneskeskabt klimaændring. Ganske vist udtrykker man sig forsigtigt. Interviews kan lyde noget i retning af dette: "Kan Elbens oversvømmelser, orkanen i Florida, den milde vinter, vi lige nu oplever, opfattes som tegn på klima katastrofen?" Svar: "Det er ikke noget, der er påvist videnskabeligt. Men der er mange, der mener

det." Intet af de to udsagn er falsk, men sammenstillet virker de som en konklusion: selvfølgelig er disse vejrbegebenheder bevis nok. Man tør bare ikke melde klart ud.

Mønstret er altid det samme: betydningen af individuelle begebenheder bliver fremlagt medievenligt og dygtigt dramatiseret. Når man citerer fremtidsperspektiver, er det blandt de mange mulige scenarier jævnt hen det med den højeste vækst i emissionen af drivhusgasser – og altså det med de mest dramatiske konsekvenser for klimaet – der vælges. Ligeså plausible varianter med væsentligt lavere emissioner forbigås i tavshed.

Hvem har gavn af dette? Man bygger på, at frygt aktiverer, men glemmer, at mobiliseringen er kortvarig. Og klimaændringer kræver handling med langt perspektiv. Påvirkningen af den offentlige opinion kan på kort sigt ganske vist være "bedre" og således have en gunstig indflydelse på omdømmet og tilgangen til forskningsmidler. Men skal dette holde i længden, må den til enhver tid nyeste påstand om fremtiden for klimaet og planeten være en tak mere dramatisk end den forrige. Efter apokalyptiske hedeølger kan man ikke mere skabe opmærksomhed omkring klima-betinget udslettelse af dyrearter. Så er det på tide at inddrage Golfstrømmens forløb i billedet. På den måde opstår der en overdrivelses spiral. Det enkelte skridt kan forekomme harmløst, men sammenlagt bliver den viden om klimaet, klimasvingninger, klimaændringer og klimapåvirkninger, som bibringes offentligheden, svært forvansket.

Trist nok svigter videnskabens egne korrektionsmekanismer. Offentlig udtrykt tvivl om de gængse beviser for en klimakatastrofe anses i videnskabelige kredse ofte for at være upassende, fordi den skader "den gode sag", og ikke mindst, fordi den kunne "misbruges af skeptikere". Den fremadskridende dramatisering anses for acceptabel, mens korrektioner af overdrivelsen anses for farlig, fordi de ikke er politisk opportune. Tvivlen kommer ikke frem i lyset; snarere foregøgles en solid basis af viden, som kun har behov for en mindre afpudsning.

Resultatet af denne selv-censur i forskernes hoveder er blindhed overfor ny og overraskende indsigt, som konkurrerer med eller endda modsiger konventionelle forklarings-modeller. Videnskaben degenererer til at være et reparationsværksted for gængse, politisk opportune fordringer til viden. På den måde bliver den ikke alene gold; den mister også sin evne til at vejlede offentligheden på en objektiv måde.

Et eksempel på dette er diskussionen om den såkaldte hockeystav, en temperaturkurve, der angives at afbilde udviklingen over de seneste 1000 år, og hvis form ligner hockeystavens. I 2001 institutionaliserede IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change, som er en af UNO udpeget komité af klimaforskere) alt for hurtigt denne kurve som et ikonagtigt symbol for den antropogene klimaændring: det ved afslutningen af et gennem århundreder stabilt temperaturforløb optrædende opadvendte blad på hockeystaven repræsenterer menneskets påvirkning.

I oktober 2004 kunne vi i det faglige tidsskrift *Science* påvise, at de metodiske grundlag, som førte til hockeystav-kurven, er fejlagtige. Dermed ville vi dreje overdrivelses-spiralen noget tilbage, dog samtidig uden at underkende det centrale budskab – at der optræder en af mennesker forårsaget klimaændring. Men reaktionen fra fremtrædende repræsentanter for klimaforskningen bestod slet ikke i en saglig diskussion. I stedet bekymrede de sig over, at det ædle forehavende at beskytte klimaet kunne have lidt skade.

Andre videnskabsfolk forfalder til en nidkærhed, der ikke giver McCarthy-æraen meget efter. De opfatter metodisk kritik som udformet af "konservative tænketanke og af olie- og kul-lobbyens propagandister", som de føler sig forpligtet til at afsløre. Dramatiseringen af klimaændringer forsvares derimod som et pædagogisk værktøj til befolkningens orientering.

Hvad der gælder for andre videnskabsgrene må også gælde for klimaforskningen: afvigende opfattelser er en drivkraft for videreudvikling og meningsforskelle er ikke et ubehageligt familieanliggende. Politisk begrundet hemmeligholdelse af uenighed og usikkerhed tærer på

troværdigheden. Befolkningen er nemlig mere oplyst end som så. De påstået formålstjenlige dramatiseringer fører i det lange løb til det modsatte resultat af det, der var tilsigtet. Dermed har begge parter, videnskaben og samfundet, forspildt en chance.

Hans von Storch, 55, leder Kystforskningsinstituttet ved GKSS-forskningscentret i Geesthacht, Tyskland. Han opfattes som en af pionererne indenfor statistisk analyse af klimadata og simulationer. Sammen med **Nico Stehr**, 62, der er sociolog ved Zeppelin Universität i Friedrichshafen, udfører han forskning vedrørende offentlighedens forståelse af klimaændringer.

Artiklen har stået i Der Spiegel 4/2005. Den gengives med forfatternes tilladelse og er oversat fra tysk af Leif Rasmussen.